

RILINDASI

Viti IV - Nr:37

E diel, 14 shtator 2014

Kryeredaktore: Admirina PEÇI

SENDET PERSONALE TE GURAKUQIT

Reliket që Gjon Kamsi solli nga Bari sot në mëshirë të fatit

NGA PJETER LOGORECI

Si fëmijë e si nxënës, rrugës për në shkollë, u përshkova vjet me rradhë para shtëpisë së Luigi Gurakuqit, ku shpesh ndalesha te dera e prej ndonjë plase në drunin e vjetër, kuriozohesha tuj pa grykën e rrasën e pusit, shkallët me gurë të latuem e madhështinë e çardakut karakteristik. Duke qenë se fantazia e fëmijës shkon shumë larg, përshkoja me imagjinatën time dhomat e errëta e të pluhosuna të kësaj shtëpie, drejt xhamave ku gjendeshin teshat e gjakosuna me gjurmë plumbash të Luigi Gurakuqit, burrit që e deshti deri në flimj atdheun.

Por duhet thanë që pata fat, mbasi brezat e sotëm mundën vetëm me ndigje për shtëpinë (e asgjësime) muze, se një ditë mësuesi im i historisë (zotni Mark Temali) na dha shansin me e vizitue muzeun, me i pa këto relike e me kuptue se çfarë bën dora tradhtarë e atij që shet nderin dhe

Dorezimi i rrobave nga patrioti Gjon Kamsi në Shtëpinë - Muze të Luigi Gurakuqit

kombin. Atë ditë, vizitën tonë na e zbukuruan dëshmitë e dhimbshme e të paharrueshme për vrasjen në pritë të Gurakuqit, që po na i tregonte një burrë i moshuem, i cili ishte dhuruesi i teshave të martirit Gurakuqi, kur shtëpia e tij u bë muze, akt të cilin qyteti i Shkodrës e përcolli me simpati dhe respekt. Ky burrë i moshuem ishte atdhetari shkodran Gjon Kamsi, i cili ishte mik i ngushtë i Luigjit, të cilin e pat edhe kumbar në martesë.

Akti i ruajtjes dhe dorëzimit të objekteve, akt i rrallë patriotik

Ishte dita e 18 shkurtit 1964 kur Gjon Kamsi (sipas aktit të dorëzimit të mbajtur me këtë qëllim), një ditë para se të hapet Muzeu, u paraqit në dyert e shpise së Gurakuqve dhe i dorëzoi drejtorit të muzeut popullor në Shkodër, Vasil Llazari, 53 objektet që i përkisnin heroit tonë kombëtar Luigi Gurakuqi. Në mes të objekteve gjendeshin dhe një palë pantallona me njolla gjaku të cilit martiri i pati të veshura në momentin e vrasjes (atentatit)..

..... vijon në faqen 15-17

Ndue Shyti, një libër odeon për bardin e madh të çiftelisë

Në 80-vjetorin e lindjes së "Artistit të Popullit" Ndue Shyti, "Nderi i Kombit". Mbi monografinë e sapo botuar të Mark Mesulit "Gjeniu i Çiftelisë"

NGA NDUË DEDAJ

Libri i Ndue Shytit ishte sa i shkruar (nga dhjetëra autorë, në një gjysmë shekulli, në aq e aq artikuj e gjer monografi të shkurtëra kushtuar artistit), aq i pashkruar, ndaj studiuesi i përkushtuar Mark Mesuli, në librin e tij "Gjeniu i Çiftelisë", që sapo ka dalë nga botimi, ka meritën se e bëri "njësh" atë lëndë të bollshme që ishte e hallakatur në kronika, reportazhe, studime etj. Nga ana tjetër libri, është original jo vetëm nga prurja për herë të parë e mjaft materialeve të vjelura nga bisedat e gjata....

faqe 22

Katedralja e Shkodrës e shndërruar në xhami

Arbëria-Shqipëria, si hapësirë e Krishtërit

Një historik i gjurmëve të krishtërit nga lindja e tij dhe përhapja në zonat ilirike, përballja me islamizimin, dhe sfidat e dy shekujve të fundit, nga dhunimi ekstrem në regjimin komunist deri në ringjalljen e besimit pas viteve '90...

DR. DOM NIKË UKGJINI

faqe 20-21

Historishkrimi Diskutimet për Luftën, si u zhduk termi "luftë civile"

Qëndrimi i Byrosë Politike ishte i prerë "për sa i përket luftës nacionalçlirimtare të hiqen termat "lufta civile" dhe çështja nuk u diskutua më gjatë...

NGA DR. SONILA BOÇI

Ndërsa ndryshimi i historisë së Lëvizjes Fshatare të Shqipërisë së Mesme u përdor për legjitimimin e pushtetit të komunistëve, shkrimi i historisë së Luftës së Dytë Botërore do t'u shërbente tri qëllimeve: diskreditimit të kundërshtarëve politikë; mitizimit të lëvizjes partizane dhe krijimit e kultit të individit për drejtuesit komunistë. Edhe diskutimet mbi historinë e Shqipërisë gjatë Luftës së Dytë Botërore ndoqën të njëjtën udhë si ato për ngjarje të tjera. Në ndryshim nga Lëvizja ...

faqe 18-19

ATDHETARI | I HARRUAR

FOTO 2: Dorëzimi i robave nga patrioti Gjon Kamsi në Shtëpinë - Muze të Luigi Gurakuqit

FOTO 9: Shkolla italiane e Shkodrës (Gjon Kamsi i shtrirë në të majtën e fotos)

Mos e vrisni Gurakuqin për herë të katërt

U vra pabesisht në Bari me 2 mars 1925. “U vra për here te dyte” ditën që atentatori i tij u lirue si i pafajshëm. “U vra për herë të tretë” kur shtëpia e tij (monument kulture) në Shkodër u la të shembej. “Po vritet për herë të katërt” duke e lanë në harresë.

NGA PJETER LOGORECI

vijon nga faqja 15

....tri façoleta të gjakosura, një portofol prej lëkure, në të cilin në momentin e vrasjes u gjeten 400 lira italiane, një sahat i markës “Diana”, një vulë për dyll me dorëz të zezë me shkronjat L.G. dhe dy copa dyll të kuq, një presë e vogël brishtë, një gomë “Erika”, këpucë të zeza me qafa e butona.

Autoritetet partiake të qytetit e pritën mirë aktin e dorëzimit të objekteve nga Gjon Kamsi, por edhe i kërkuar llogari atij se pse nuk i kishte dorëzue ato ma parë. Gjoni, me largpamësi, nuk i kishte dorëzue teshat në muzeun e qytetit, mbasi priste e shpresonte se do të vinte dita që shpja e lindjes e Gurakuqit të bëhej muzeu i tij. Shumë kush e pyeste Gjonin se sa ishte shpërbyllyer, sa lekë kishte marrë për këte vepër, e burri patriot Gjon Kamsi i përgjigjej me krenari e qytetari : “ Nuk shitet gjaku i martirëve. Në jetën time shoqërore nuk kam synue jukkurrë për dobia vetjake, por vetëm me i vijtë atdheut për të mirën dhe lavdinë e tij.

Në pjesën e mbasme të fotos 2, ndodhet shënimi në kujtim të aktit patriotik të atdhetarit shkodran Gjon Kamsi: Shokut Gjon Kamsi, ia dhuron këtë fotografi Muzeu Popullor i Shkodrës në kujtim të ditës kur i solli objektet

e çmueshme të patriotit Luigi Gurakuqi në shtëpinë muze kushue Luigi Gurakuqit, pikërisht me dt. 18 Shkurt 1964, një ditë para hapjes së këtij muzeu.

Sipas dëshimve të Eilys Kamsit, birit të vetëm të patriotit Gjon Kamsi, në kohën e vrasjes së Gurakuqit, familja Kamsi jetonte në Bari të Italisë. Atë ditë, tregon ai, nadje herët na erdhi në shtëpinë tonë Angjelin Suma, i cili ishte sekretari i Luigi Gurakuqit dhe na njoftoi për fatkeqësinë. Shtëpia jonë ndodhej afër hotelit ku jetonte Gurakuqi dhe babai im së bashku me Angjelinin, morën nga hoteli të gjitha teshat dhe gjanat personale që i përkisnin viktimës. Teshat i kena mbajtë në shtëpi të mbylluna në një valixhe të madhe. Çdo vit, për të rrujtun nga damtimet dhe flutur e tejes, nana ime Roza, i nxirrte ato nga valixhja dhe i hapte për të ajrosun. Kjo valixhe ka ndjek të gjithë rrugën e peripecitë që pat familja jone nga Italia - Bari në Shqipëri - Shkodër. Është interesant fakti se mbas shumë kontrolleve, që na u bane nga njësitë e sigurimit, të cilët na morën shumë gjana, valixhja shpëtoi mbasi nuk mundën me e gjetë.

Përveç sendeve personale të Gurakuqit, Gjoni kishte mbledhur dhe rrujtur edhe objekte të tjera shumë të vëcanta nga ngjarja tragjike. Në objektet që ai dorëzoi janë edhe shiritat e kunorave që miqtë, patriotët e simpatizantët e Luigi Gurakuqit vendosën në nderim mbi varrin e martirit shkodran.

Shiritat e kunorave që u sollën në varrim nga:Stu-

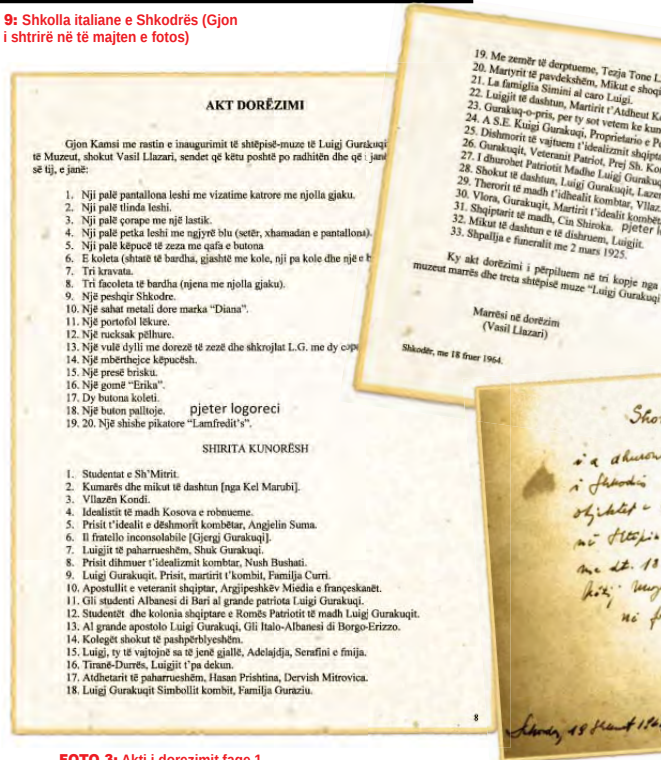

FOTO 3: Akti i dorëzimit faqe 1

dentat e Sh'Mitrit, miku i tij Kel Marubi, nga vellezerit Kondi, Angjelin Suma, i vëllai Gjergj Gurakuqi, patrioti Nush Bushati, nga familja e Bajram Currit, nga Argjipeshkvi Mjeda dhe provinca franceskane, nga kolonia e shqiptarëve dhe studentëve shqiptarë në Romë, nga shqiptarët e Borgo - Erizzo, nga kolegët, Hasan Prishtina e Dervish Mitrovica, Familja Guraziu, Mustafa Kruja, Konstandin Kotjta, nga Bar Cavour me pronar Filip Boricin, Familja Kamsi, nga populli Elbasanit, Lazër Fundo, vllëznit Dani, nga populli i Vlorës, Cin Shiroka...etj...

Objektet janë dorëzuar në muze me një procesverbal (foto 3-4) i cili nuk është firmosur nga perfaqësuesit e shtetit.

Kush ishte patrioti Gjon Kamsi

Gjoni, i biri i Palok Kamsit lindi në Shkodër me 30 prill 1894. Familja Kamsi, një familje shumë e vjetër shkodrane, (sipas dëshimve të familjes) e ka prejardhjen nga fisi i Engjëllorëve të Drishtit. Mendohet se llagapi ose mbiemri i familjes vjen nga fjala “Mekamsi”.

Dikur Kamsi-ejt, së bashku me disa familje të tjera katolike të njohuna të qytetit si familja Suma, Baba, Saraçi, Bushati, ishin të vendosur me shtëpi në vendin që shkodranet e quajnë “Ura Dervishbeg”.

Qysh në foshnjore deri në maturim në vjetin 1910, Gjoni ndoqi shkollën italiane të Shkodrës, e cila mbas fillores, ishte e profilit Tekniko - Tregtar. Ai ishte pjesëtar aktiv në Bandën Muzikore të Palok Kurtit, ku filloi të

FOTO 11: Gjon Kamsi nderon kujtimin e viganit Luigj Gurakuqi

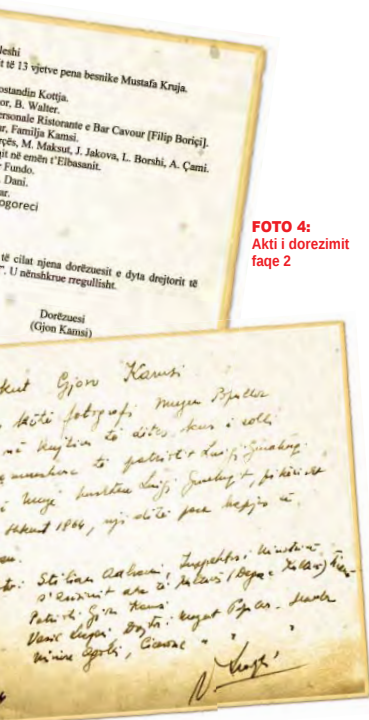

FOTO 4: Akti i dorezimit faqe 2

FOTO 1: Shtëpia muze ku lindi patrioti Luigj Gurakuqi në Shkoder

FOTO 6 GJON KAMSI NË MES TË NXËNËSVE NË MUZEUN E LUIGJ GURAKUQIT

FOTO 8: Gjon Kamsi me te shoqen Rozë Darragjati Kamsi

FOTO 7: Martiri patriot Luigj Gurakuqi, firmëtar i pavarisë, demokrati dhe luftari i papërkulur për lirin e atdhit

FOTO 10: Gjon Kamsi me familjen e tij

binde veglës Ottavin-o e ma vonë luejti me Flaut. Punën e nisi si nëpunës në postën e qytetit e vazhdoi mandej si ekonomist e llogaritar në një shoqëri franceze. Në kohën e luftës së parë botnore u vendos si ekonomist në Drejtorinë e Përgjithshme të Financës së shtetit shqiptar. Së bashku me Luigj Gurakuqin e atdhetarë të tjerë, Gjoni mori pjesë në shumë aktivitete patriotike, e në vjetin 1918 bashkë me disa aktivistë shkodoranë, arrestohet nga policia me akuzën se "po organizonin një kryengritje për futjen e Shkodrës nën influencën e qeverisë së Durrësit."

Më vonë, për të vazhduar studimet e nalta univesitare, familja e dërgon Gjoni në universitetin e Bari në Itali në degën Ekonomi-Tregti, të cilën për shkak të fillimit të luftës së parë botnore ju desht ta ndërprejë. Me mbarimin e luftës Gjoni rikthehet në Bari ku diplomohet në po atë degë.

Gjatë lëvizjeve të shqiptarëve të Kosovës kundër Serbisë, Gjoni së bashku me Hasan Prishtinën organizojnë blerjen dhe dërgimin në Kosovë, të armëve dhe të 1 milion fishekëve për kryengritësit. Ndërkohe ai është prezent me botimet e tij si në shtypin vendas ashtu dhe në atë të huaj me shkrime mbi ekonominë e financën me pseudonimet: GJIKAM, DR. VERITAS apo SCODRENSI. Kthehet në atdhe në vjetin 1940 dhe emërohet anëtar i këshillit kontrollues të llogarive të shtetit që kishte tagrin për të kontrolluar të gjitha dikasteret. Gjoni është i pari shqiptar, i cili ka botuar të plotë biografinë e heroit Luigj Gurakuqi,

e cila doli në Konstancë të Rumanisë në fletoren "Shqiperia e Re". Më vonë arrin të mbledhë dhe të botojë në Bari të Italisë të gjitha poezitë e Luigj Gurakuqit në një vëllim të titulluar "Vjersha". Mbas kthimit në atdhe ai martohet me Rozë Darragjatin, të bijen e patriotit Pjeter Daragjati, me të cilën pat dy fëmijë.

Nuk mund të harrohet një leter e hapur me titullin "Mbi arsimin dhe gjuhën shqipe", të cilën Gjon Kamsi nëpërmjet gazetës "Vullneti i Popullit", maj 1930-tes, ja adresonte ministrit të arsimit të kohës Hile Mosi duke kritikue tendencat e përdorimit apo të futjes të fjalëve të huaja në gjuhën shqipe. Qysh në Itali, Gjoni u kujdes gjithmonë që varrit të heroit Luigj Gurakuqi të mos i mungonin lulet e fresketa dhe kur gjykata e Trani-t liroj si të pafajshëm atentatorin, ai në shenjë proteste për faljen e vrasesit vendosi mbi varrin e Gurakuqit për kthe ngjarjen në mbishkrim mbi një gur të skalitur (të marrë me qëllim në Trani), i cili sot (sipas familjarve)duhet të gjendet në Muzeun e Shkodrës.

Për fat, eshtrat e Luigj Gurakuqit u riatdhesuen në vitin 1957, e qysh prej asaj dite Gjoni ka qenë vizitori dhe kujdestari i përhershëm i varrit të tij. Kurdoherë mbi varrin e Gurakuqit kishte lule (mbasi një qiri ishte i ndalueme me u ndeze në diktature). Edhe në festen e 5 majit, varri i heroit ishte vend pelegrinazhit për Gjon Kamsin, i cili nën synin "vigilent" të komunistëve, lutej në heshtje për paqen e shpirtit të tij në amshim. Deri sa

vdij, për Gjoni jeta dhe vepra e Luigj Gurakuqit ishte tema kryesore e bisedave të tija, me nxënës apo të rinj më të njohue e kureshtarë të cilët kishin dëshirë të njihnin në detaje heroin.

"Vrasja e katërt e Gurakuqit"

Ku janë sot objektet apo reliket e Luigj Gurakuqit, të një prej burrave më të rëndësishëm të historisë tonë kombëtare, flaurur të atdhedashurisë, të luftëtarit të paepur për liri e pamvarsi? Pse heroi po lihet në heshtje? Pse askush nuk interesohet për ta rindërtuar shtëpinë e tij ashtu siç ishte?

Pse shteti, edhe pse pati shumë letra e kërkesa nga populli i Shkodrës, për vite të tëra neglizhoi e nuk ndërhyri për të mos e lënë të asgjësohej e të tjetërshej shtëpia e tij që ishte muze dhe objekt kulture i mbrojtur me ligj?

Si mundet që objektet personale të Gurakuqit (ndër to edhe teshat e gjakosuna) të mbahen të mbylluna ndër magazinat e muzeut të Shkodrës ndërsa objektet e diktatorit kriminal zënë vendin kryesor në Muzeun Kombëtar në Tiranë?

Si ka mundësi, ndërsa rinia sot më shumë se kurrë ka nevojë për leksione atdhedashurie e dinjiteti kombëtar, nuk gjendet një ambient (dhome apo sallon) ku të pasqyrohen vlerat e kësaj figure madhore si shëmbëlltyrë e shqiptarizmit?

Ju lutem, mos e "vrisni" Luigj Gurakuqin për here të katërt. Ju lutem!